

SOCIO-ANTROPOLOŠKA I DISKURZIVNA ANALIZA ANTIBOSANSKIH DRUŠTVENIH MATRICA

doc. dr. Abdel Alibegović

Sažetak

Bivajući svjedocima duha vremena u kome egzistiramo, u punini složenosti te egzistencijalne izloženosti prostoru i vremenu, bivajući i sudionicima različitih društveno-političkih procesa, a imajući u vidu, prije svega, ukupnu i specifičnu strukturu odnosa izvanbosanskih i unutarbosanskih uticaja/silnica, neminovno je otvoriti pitanje socio-antropološke i diskurzivne analize antibosanskih društvenih matrica, a sve u cilju pripreme i osiguranja adekvatnih uslova za ustanovljavanje održivog bosanskog prostora znanja u kontekstu šireg razumijevanja društveno-političkog, prostorno-vremenskog specifikuma bosanskohercegovačkog singulariteta.

Mitomanske konstrukcije u službi hegemonističkih agendi razaraju sve noseće matrice bosanskohercegovačke kohezivne snage na način eutanaziranja sposobnosti društveno-političke misli i djelovanja na polju složenih dimenzija egzistencijalne drame svega bosanskog. Osviješćeno bivanje i razumijevanje Bosne i svega bosanskog biva moguće, samo i isključivo samo, na tragu dekonstrukcijskih napora spram svakog ideologijskog prikrivanja, kryptoiziranja, poricanja i poništavanja *bića Bosne*, a što se ozbiljuje u različitim formama antibosanstva. Dovođenje u pitanje bosanskih znakova/znakovlja i identitetne historije, banaliziranje i urušavanje holističkog koncepta znanja, akademizma i same pozicije znanosti u bosanskohercegovačkom društvu, neznanje kao takvo, aktuelni stereotipi i ideologija provincijalnosti, perfidno insistiranje na destruktivnim etničko-religijskim redukcionizmima predstavljaju ključne antibosanske društveno-političke matrice.

Ključne riječi: antibosanstvo, antibosanske društvene matrice, banalizacija znanja, etničko-religijski redukcionizmi, bosanski prostor znanja.

Uvodna razmatranja

Sociološka analiza itekako ima svoje mjesto u ukupnom kontekstu pitanja o Bosni i budućnosti svega bosanskog. Naime, s pojmovno-kategorijalnim i spoznajnim dometima antropologije i sociologije moguće je ući u polje razumijevanja, razotkrivanja, konačno i demistificiranja i funadamentalne dekonstrukcije *virusa antibosanstva*. Bosansko društvo, bosanskohercegovačka država i bosanski ljudi, narod, prolaze već dovoljno dugo kroz jednu

posebnu formu agonije, drame, te je neophodna i svojevrsna filozofija te bosanske agonije.

Antibosanske društvene matrice, agende, programe zla, sve nacijsko-hegemonističke izvanbosanske ideologije nužno valja dekonstruisati, osujetiti u ostvarivanju njihovih krajnjih ciljeva. Poduhvat da se diskurzivno misli, djeluje i proaktivno kreira budućnost svega bosanskog predstavlja zahtjev za afirmacijom bosanskog političkog mišljenja, zahtjev za afirmaciju bosanskog političkog subjekta.

Moć diskursa – diskurs moći

Bosanska stvarnost može biti adekvatno misaono obuhvaćena u onom trenutku kada jasnim i razgovijetnim predstavimo kako čitave mreže jezičkih reprezentacija služe kao obrasci za stvaranje dugoročnih značenja za različite aspekte našega svijeta života. Zapravo, moć diskursa valja razumijevati, ne samo u onom prvom antropološkom momentu kao mogući oblik *opisivanja naše stvarnosti*¹, već i kao specifičnu performativnu moć za stvaranje značenja kojima se oblikuju različite (željene) forme društvene realnosti. Upravo su antibosanske ideološke aparature kreirale takav društveni imaginarij, a na način *učitavanja* stereotipija, poricanja, ideologijskog prikrivanja, potiskivanja u vidu složenih formi ataka na Bosnu i bosansku specifičnost.

Tako će te hegemonijske, mitomanske, predatorske, antibosanske društveno-političke agende, iznova i iznova, otvarati pitanja kvazi teritorijalne samostalnosti, instalirati čitav set stereotipa i predrasuda u porodici, religijskim zajednicama, medijima, politici, obrazovnim institucijama, zajednici, a sve uz pomoć i razumijevajući sve performativne moći jezika, narativa, diskursa. Stoga naša bosanskohercegovačka stvarnost stavlja imperativ pred svu bosansku intelektualnu zajednicu da na autonoman, sistematičan, konzistentan, hrabar način, oštrinom intelekta, shodno prostoru i vremenu, raskrinka antibosanske forme (ne)znanja, jer te forme koriste kontrolirano neznanje kao generator snage antibosanstva.

Bosanska politička misao je kontinuiranim djelovanjem etno-klero-nacističkih slika svijeta dovedena u status *tihih govornika*². Ideologijske matrice imaju primarni cilj, a to je onemogućiti Bosnu i Hercegovinu u njenom razvoju, samostalnosti, suverenosti i svemu onome što u korist Bosne dovodi u pitanje razvijene mehanizme hegemonije nad Bosnom i Hercegovinom. Poželjna budućnost, kada je u pitanju Bosna i Hercegovina, prije svega zahtijeva jačanje bosanske društvene svijesti, ravnomjerno razvijene kod većine građana Bosne i Hercegovine. Dakako, riječ je o procesima srednjeg i dugog trajanja. U slučaju nerazvijanja, slabljenja, stagniranja

¹ William A. Haviland, *Kulturna antropologija*, Naklada Slap, Jastrebarsko, 2004.

² Nermina Mujagić, *Tihi govor Bosne: analize nesvakidašnjih politika: politika, mediji, međunarodna zajednica*, Fondacija Heinrich Böll Stiftung, Ured za Bosnu i Hercegovinu, Sarajevo, 2010.

koncepta bosanskog (političkog, državnog) identiteta uslijedit će andaluzijski koncept rastakanja Bosne i svega bosanskog. U svemu naznačenom bosanski politički subjekt ima imperativ da iz statusa *tihog govornika*, iz stanja *političke nevidljivosti* izraste u formu koja ne egzistira u *identitarnom grču*³, fiksiranom identitetu, u nametnutom monopolu na razumijevanje sebe i drugih. Ta forma podrazumijeva *logos bosanskog prostora znanja*⁴.

Manifestne i latentne forme razaranja Bosne i svega bosanskog

Da bismo razumjeli, ali i djelovali u pravcu ispravljanja *epistemološke nepravde* spram Bosne i svega bosanskog, a u kontekstu holističkog kontekstualnog, uzročno-posljedičnog razumijevanja duha vremena, treba razotkriti i manifestne, ali i latentne forme i intencije razaranja bosanskog singulariteta.

Određene manifestne forme antibosanskog djelovanja predmet su i zvaničnih presuda Internacionalnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, ali su druge agilne manifestacije antibosanskih programa zla pred očima cijelog svijeta, internacionalne zajednice, pred domaćom javnošću i dalje u privilegovanom statusu, a najozbiljnije osude imaju karakter da određena *strana sila*, predstavništvo u ili izvan Bosne i Hercegovine, izražava *zabrinutost* povodom antibosanskog djelovanja, ataka na Bosnu i njen suverenitet.

*Šest strateških ciljeva*⁵, odnosno strateški prioriteti srpskog naroda, gdje su sasvim otvoreno precizirani manifestni ciljevi antibosanskih društvenih ideologija u vidu razdvajanja srpskog naroda od druge dvije zajednice, *državno razdvajanje*⁶, integracija *srpskih zemalja* Srpske Bosne i Hercegovine, Srbije i Srpske Krajine, a u cilju ostvarivanja Saveza srpskih zemalja. Zatim, eliminisanje rijeke Drine „kao granice između dva svijeta“⁷, uspostavljanje granica na rijekama Uni i Neretvi, podjela grada Sarajeva na srpski i muslimanski dio uz napomenu

³ Tarik Haverić, *Kritika bosanskog uma: ogled o jednom historijski fiksiranom mentalitetu*, Evropski centar za liberalnu demokratiju, Sarajevo, 2016.

⁴ Senadin Lavić, Zlatan Delić, Amer, Osmić, „Bosanski prostor znanja: bosanski prostori znanja i obrazovanje pojmova o znanju: između neoliberalne globalizacije i „postkomunističke“ tranzicije“, u: *Pregled*, 57(2), 233-238, Sarajevo, 2016.

⁵ Memorijalni centar Srebrenica, „Genocide Papers/Transkripti genocida“, *Magnetofonski snimak sa XVI sjednice Skupštine srpskog naroda u BiH, održane 12.05.1992. godine u Banja Luci u prostorijama Doma Jugoslovenske narodne armije sa početkom u 10:00 sati*. (<https://srebrenicamemorial.org/app/tg/assets/pdf/p/16.%20SJEDNICA.pdf>)

⁶ Muamer Džananović, et al. *Nastanak Republike Srpske: Od Regionalizacije Do Strateških Ciljeva: (1991-1992)*. Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta; Institut za historiju Univerziteta, Sarajevo, 2023.

⁷ Memorijalni centar Srebrenica, „Genocide Papers/Transkripti genocida“, *Magnetofonski snimak sa XVI sjednice Skupštine srpskog naroda u BiH, održane 12.05.1992. godine u Banja Luci u prostorijama Doma Jugoslovenske narodne armije sa početkom u 10:00 sati*. (<https://srebrenicamemorial.org/app/tg/assets/pdf/p/16.%20SJEDNICA.pdf>)

„ako rata bude on će početi u Sarajevu i završiti u Sarajevu“⁸. I finalno, izlaz Srpske Republike Bosne i Hercegovine na more. Ovi ciljevi očit su primjer namjere ugrožavanja suvereniteta Bosne i Hercegovine, kratkoročnih i dugoročnih planova mrzitelja Bosne i svega bosanskog, tako da ovdje ne postoje nikakve dileme. Dragan Kalinić, u to vrijeme poslanik, kaže: „Naime, ova bi Skupština od svih odluka možda trebala da donese jednu najvažniju, a to je jesmo li mi izabrali ratnu opciju ili pregovaračku opciju. Ne kažem to bez razloga i moram odmah reći, poznavajući ko nam je neprijatelj, u kojoj mjeri je on perfidan i u kojoj mjeri mu se ne može vjerovati, sve dotle dok se on fizički vojnički ne uništi i ne slomije, što podrazumijeva, naravno i **eliminisanje i likvidaciju njegovih ključnih ljudi**.”⁹ ¹⁰Također, domete u mrziteljstvu i antihumanističkom djelovanju možemo analizirati i u ovoj izjavi Kalinića: „I odmah da vam kažem, ako će Vojna bolnica pasti u ruke neprijatelju, onda sam ja za to **da se Koševska bolnica uništi i da neprijatelj nema gdje da se liječi**.”¹¹ Negiranje genocida, veličanje ratnih zločinaca, veličanje zločina, nepoštivanje presuda internacionalnih i domaćih sudova i institucija samo su nastavak antibosanske agende s vrlo jasnim i već 1992. godine proklamovanim ciljevima. S druge strane, uviđamo kako se procesi vođeni ideologijama zla usmjeravaju i na sve znakove i svako značenje koje ima vezu sa Bosnom. Desosirovski¹² kazano, svjedočimo epistemološkoj agresiji na znak, znakove Bosne i označeno, značenje/značenja koja Bosna baštini. U osnovi, vrlo složeni, perfidni, mimikrijski obojeni modeli i konstrukcije antibosanskih intencija nastoje dovesti u pitanje, izbrisati, kriptozirati sve važno u vezi sa „znakovima bosanskog identiteta“¹³, a na način banaliziranja, kriptoziranja, nijekanja i konačno, razaranja gradivnog tkiva bosanskog povijesno - političkog i kulturnog bića. Diskurzivnom analizom uočavamo jedan od načina nasilja nad *idejom Bosne*, gradivnim tkivom bića bosanskog, prije svega metodologijom perfidnih, ali i direktnih ataka na bosansko znakovlje, a prije svega, na sam znak Bosne i svebosanskog bića. Metodologijom antibosanstva, nacijsko-hegemonističkim društvenim matricama izbrisani su svi nazivi „bosanski“ u imenima bosanskih gradova na teritoriji bosanskohercegovačkog entiteta Republika srpska, što je samo jedna od faza antibosanskog djelovanja. Zsigurno nije finalna, ako uzmemo u obzir proklamovanih Šest strateških ciljeva. Antibosanske forme (ne)znanja, antibosanski stratezi u nakanama *razaranju Bosne*¹⁴, svim

⁸ Muamer Džananović, et al. *Nastanak Republike Srpske: Od Regionalizacije Do Strateških Ciljeva: (1991-1992)*. Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta; Institut za historiju Univerziteta, Sarajevo, 2023, 182.

⁹ Naglasio autor rada.

¹⁰ Muamer Džananović, et al. *Nastanak Republike Srpske: Od Regionalizacije Do Strateških Ciljeva: (1991-1992)*, 184.

¹¹ Naglasio autor rada.

¹² Ferdinand de Saussure, *Kurs opšte lingvistike*, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Novi Sad, 1996.

¹³ Senadin Lavić, *Diskurs o bosanstvu*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 2021, 11.

¹⁴ Rusmir Mahmutćehajić, „Bosna kao neznanje“, u: *Dijalog - Časopis za filozofiju i društvenu teoriju*, 03, 18-34, Sarajevo, 1997, 19.

svojim snagama, nastoje, brišući bosanstvo kao *inkluzivni koncept života*¹⁵ bosanskoga čovjeka, na simboličkoj i stvarnoj osnovi, osiromašiti, vulgarizirati, banalizirati bosanski prostor znanja, svodeći ga tako na jedan iznimno „nizak epistemološki nivo, gotovo ugušen i potisnut iz života ljudi“¹⁶. Značajno je uvesti u ovu vrstu analize i naziv valute u Bosni i Hercegovini, te ga uporediti sa, u Hrvatskoj donedavno važećim, nazivom i valutom – hrvatska kuna ili sa srbijanskim nazivom za njihov dinar i nakon toga uporediti sve to s nazivom valute u Bosni i Hercegovini „konvertibilna marka“. Diskutabilan je naziv na više polja analize, ali ako bismo sve to zanemarili, ne možemo pobjeći od logičkog pitanja šta je s nazivom *bosanska konvertibilna marka, bosanska marka*?

Da li je moguće da se imenovanje valute države Bosne i Hercegovine „bosanska marka“, a u kojoj žive i rade ekonomski ili politički djelatnici, javlja kao sporno mjesto, kome, po kojem *strateškom cilju*? Ove manifestirane i latentne strategije antibosanskog djelovanja koordinirano rade i na banaliziranju i urušavanju holističkog koncepta znanja, dovodeći u pitanje status akademskog, ali i cjelokupan status znanosti u našem bosanskohercegovačkom društvu. Takvi postupci, generirani i izvanbosanskim, ali i unutarbosanskim antibosanstvom analogni su umišljajućim perverzijama koje umjesto evropskih, svjetskih tokova znanja i moderniteta, smatraju kako je izlaz u *kantonizaciji*¹⁷ i *općinizaciji* naših epistemoloških razvojnih tokova.

Kao posljedice tih antibosanskih strategija djelovanja, banaliziranja, stereotipiziranja, vulgariziranja bosanskog singulariteta, posebne forme života, u bosanskohercegovačkoj svakodnevnici pitanje budućnosti biva odgurnuto u stranu jednim setom paralogizama, površnih analogija, mentalitetom iskompleksiranosti, površnosti, neodgovornosti do samih granica onog banalnog. Strateški proizveden i usmjeren protiv Bosne i svega bosanskog, *virus antibosanstva*, ta „banalnost svog zatvorenog kruga“¹⁸ stvara identitarni grč, privid fiksiranih identiteta, bosanski politički subjekt, ukupno bogatstvo bosanskog duha svodi na lokalnu religijsku svijet, ulazeći u nove forme banaliziranja i paralogizama gdje se dogodilo svođenje onog „*lično(g) na prosječno*“¹⁹ gdje prevalenciju ima konzervativna svijest i svakojake forme esencijalizama, bilo one religijskog dogmatizma ili radikalnog sekularizma, kako u *Filosofiji palanke* bi napisano: „nema kraja kraju“.²⁰

¹⁵ Senadin Lavić, *Diskurs o bosanstvu*, 12.

¹⁶ Senadin Lavić, *Diskurs o bosanstvu*, 12.

¹⁷ Senadin Lavić, *Zaborav Razlike: Bosanski Prekarijat, "Bolonjski" Univerzitet i Medijski Cinizam*. Dobra knjiga, Sarajevo, 2018.

¹⁸ Radomir Konstantinović, *Filosofija Palanke*. Otkrovenje, Beograd, 2004, 79.

¹⁹ Radomir Konstantinović, *Filosofija Palanke*, 79.

²⁰ Radomir Konstantinović, *Filosofija Palanke*, 156.

Bosanski prostor znanja – konzistentna struktura znanja o Bosni

Kako bi se demistificirala, demitologizirala, dekonstruisala i dovela u stanje neodrživog, neprihvatljivog bosanskom umu, bosanskoj realnosti i poželjnoj budućnosti, ta “tautologija zatvorenog kruga, bezizlaznog 'kruženja' jednog-istog u jednome-istom”²¹ nužno je zbiljsko suočavanje, diskurzivna analiza *semiotike antibosanstva* i *metajezika debosnizacije*.

U semantičko polje diskurzivne analize antibosanstva, metajezika debosnizacije uvrstit ćemo mimikrijske forme osporavanja, poricanja, diskvalificiranja, usporavanja, degradacije, destrukcije, blokiranja napretka Bosne i Hercegovine u sintagmama poput „*nedovršena država*”²², „*segmentirana država, fleksibilno dizajnirana*”, država koja spada u kategoriju „*slabih i propalih država*”²³, „*podijeljeno društvo i nestabilna država*”²⁴, „*podijeljeno društvo bez države*”²⁵, „*nemoguća država*”²⁶, ali i derivacije ovih i sličnih antibosanski mimikrijski i perfidno konstruisanih sintagmi.

Antibosanske forme (ne)znanja danas predstavljaju posebnu vrstu okoštalih struktura antibosanske epistemološke agende, a preko kojih se plasiraju fikcije i laži o Bosni i na taj način anestezira svaka sposobnost kritičkog mišljenja i djelovanja. Svi ti procesi proizvode generirano, neprirodno neznanje o Bosni.

Posebnom antropološko-sociološkom analizom diskursa antibosanstva, ali i takve vrste degradirajuće moći, uviđamo da je banalizacija danas izrazito posebna forma antibosanske hegemonijske destruktivnosti, koja je ciljano usmjerena na sve bitne sadržaje i strukture bosanske društvene ontologije. To je poseban vid rearanžiranja²⁷, zahvatanja u bosansku društvenu ontologiju. To je i obećavajuća realna prilika, ali i strategija za izlaz iz etno-klerofašistički generirane bosanske drame genocidom, sknavljenjem, nasiljem svih razmjera, *urbicidom*, *sociocidom* i *kulturocidom*. Hegemonijsko zlo, kao takvo, generira, ali i koristi opću pometnju, neznanje, anesteziranost kritičke misli, banalizaciju, vulgarizaciju bosanskog političkog subjekta, na način fantazija o konačnom rješenju *Bosanskog pitanja*/problema suvereniteta Bosne i Hercegovine, a prema logici izvanbosanskih ideologija zla²⁸.

²¹ Radomir Konstantinović, *Filosofija Palanke*, 79.

²² Radomir Nešković, *Nedovršena država: politički sistem Bosne i Hercegovine*, Friedrich-Ebert-Stiftung, Sarajevo, 2017.

²³ Fukuyama Francis, „The Imperative of State-Building“, u: *Journal of Democracy*, Jhrg. 15, No. 2 (April 2004), 21-24, 2004.

²⁴ Mirjana Kasapović, *Bosna i Hercegovina podijeljeno društvo i nestabilna država*, Politička kultura, Zagreb, 2005.

²⁵ Tanja Topić, „Bosna i Hercegovina - podijeljeno društvo bez države“, *Politički život*, 3/2011, 32-41, Beograd, 2011.

²⁶ Nenad Kecmanović, *Nemoguća država: Bosna i Hercegovina*, Glas Srpske, Banja Luka, 2007.

²⁷ Nijaz Ibrulj, Stoljeće rearanžiranja: eseji o identitetu, znanju i društvu, Filozofsko društvo „Theoria“, Sarajevo, 2005.

²⁸ Esad Zgodić, *Teritorijalni nacionalizam: ideologija, zlotvorstvo i alternative*, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta, Sarajevo, 2012.

Destruktivne epistemološke agende usmjerene protiv bosanske društvene ontologije, posebnosti, singulariteta obuzete su bolešću poricanja²⁹, fantazijama te iz takvih bolesnih i opasnih fantazija dolaze forme novog nasilja u vidu nazivanja bosanske suverenosti³⁰, bosanskohercegovačke državnosti kao *vještačke, ahistorijske, administrativne, nemoguće, nedovršene, vještačke, turske, avnojevske, zavnobihovske*. Sve ovakve i njima slične forme poricanja usmjerene su na inženjering i reinženjering, aranžiranje i rearanžiranje bosanske specifičnosti, bosanske političke, kulturne i ukupne društvene ontologije. Stoga je rat protiv bosanskohercegovačkog društva i države, rat protiv ZAVNOBiH-a u direktnoj je vezi sa virusima, bolestima, anomalijama poricanja³¹, fantazija³², fetišizacijama državnopravnog kapaciteta i budućnosti Bosne i Hercegovine.

Otuda je imperativ za bosanskog političkog subjekta da prepozna procese debosnizacije, procese perfidnog i ideološko-mimikrijskog prikazivanja Bosne u *iskrivljenom obliku. Bosnu kao neznanje*, na fonu duboke misaone analize koju pronalazimo u djelima akademika Mahmutćehajića³³, kao proizvod izvanbosanskih i unutarbosanskih retrogradnih ideologija u predstavama antibosanske epistemološke agende, možemo diskurzivnom analizom čitati i na tragu Bodrijara³⁴ i to na način antibosanskih simulakruma i simulacija.

Djelovanjem antibosanske epistemološke agende, posebno na dugoročnom planu, bosanskog političkog subjekta, osiromašenog i reduciranog od presudnih formi bosanskog znanja o sebi, karakterizira *prostorna, vremenska i normativna*³⁵ (dirigirana) dezorijentacija. Svaka od ovih formi (prostorna, vremenska i normativna) orijentiranja/razumijevanja svijeta života, predstavlja realnu mogućnost za poželjnu budućnost, a ujedno i izlaz iz postojećeg haosa antibosanstva.

Nastojanja usmjerena na demistifikaciju antibosanskih formi (ne)znanja ne predstavljaju ništa drugo nego reafirmisanje autohtone, zrele i autonomne bosanske političke misli. Takva misaona pregnuća valja tretirati, doživljavati i kao bitna misaona pregnuća u specifično, kontekstualno razumijevanje fenomena Bosne i bosanskog, ali i svega antibosanskog. Kako bi se demistificirale razne strukture strateškog antibosanskog djelovanja, a preko diskurzivne analize semantičkih polja antibosanskih formi, neophodno je raditi i na razvijanju održivih formi znanja

²⁹ Mustafa Imamović, „ZAVNOBiH i državnopravni kapacitet Bosne i Hercegovine“, u: *Historijska traganja*, 12, 17-25, Sarajevo, 2013.

³⁰ Zlatan Delić, „Poricanje suvereniteta Bosne i Hercegovine i figura 'posljednjeg rata'“, *Pregled*, 57(1), 45-56, Sarajevo, 2016.

³¹ Esad Zgodić, *Politike poricanja: o metapolitici i bosanskoj alterpolitici*, DES, Sarajevo, 2005.

³² Esad Zgodić, *Politike fantazija: o ratu protiv Bosne i Hercegovine*, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, 2005.

³³ Rusmir Mahmutćehajić, „Bosna kao neznanje“, u: *Dijalog - Časopis za filozofiju i društvenu teoriju*, 03, 18-34, Sarajevo, 1997.

³⁴ Žan Bodrijar, *Simulakrumi i simulacija*, Svetovi, Novi Sad, 1991.

³⁵ William A. Haviland, *Kulturna antropologija*, Naklada Slap, Jastrebarsko, 2004.

o posebnostima bosanskog singulariteta, te dugoročnim, sistemskim i hrabrim zalaganjem i naglašavanjem kontekstualnog *bosanskog prostora znanja* (*Bosnian knowledge area*)³⁶. Bosanski prostor znanja, to polje znanja o sebi, a ne, nikako, preko kontradiktornih antibosanskih formi (ne)znanja, proizvest će nove strukture znanja o sebi koje će činjenično i kontekstualno prezentovati, reprezentovati konzistentnu strukturu znanja i misli o Bosni.

Zaključak

Procese dugotrajnog, perfidnog i kontinuiranog osporavanja autonomnosti, autohtonosti, multilateralnosti suvereniteta i bića države Bosne i Hercegovine moguće je razumjeti, ali i zaustaviti samo diskurzivnom analizom semiotike antibosanstva, metajezika debosnizacije i semantičkih polja smrti antibosanskih programa zla. Antibosanske epistemološke agende, programe, strategije mogu biti osuđene na način afirmacije održivih formi znanja o sebi i drugima, odnosno, afirmacijom bosanskog prostora znanja kao konzistentnog znanja o sebi, o Bosni i svemu bosanskom, bez nametnutih i izvanbosansko-hegemonistički konstruisanih predrasuda i stereotipa antibosanskih društvenih matrica.

SOCIO-ANTHROPOLOGICAL AND DISCURSIVE ANALYSIS OF ANTI-BOSNIAN SOCIAL MATRICES

SUMMARY

The processes of prolonged, insidious, and continuous challenges to the autonomy, authenticity, multilaterality, and sovereignty of the state of Bosnia and Herzegovina can be understood and halted through a discursive analysis of the semiotics of anti-Bosnian sentiments, the metalanguage of de-Bosnianization, and the semantic fields of death in anti-Bosnian programs of evil. Anti-Bosnian epistemological agendas, programs, and strategies can be thwarted through the affirmation of sustainable forms of self-knowledge and knowledge about others. Namely, by affirming the Bosnian knowledge space as a consistent understanding of oneself, Bosnia, and everything Bosnian, without imposed and externally hegemonistically constructed prejudices and stereotypes of anti-Bosnian social matrices.

³⁶ Senadin Lavić, Zlatan Delić, Amer, Osmić, „Bosanski prostor znanja: bosanski prostori znanja i obrazovanje pojmova o znanju: između neoliberalne globalizacije i “postkomunističke” tranzicije“, u: *Pregled*, 57(2), 233-238, Sarajevo, 2016.

IZVORI I LITERATURA

- Esad Zgodić, *Politike fantazija: o ratu protiv Bosne i Hercegovine*, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, 2005.
- Esad Zgodić, *Politike poricanja: o metapolitici i bosanskoj alterpolitici*, DES, Sarajevo, 2005.
- Esad Zgodić, *Teritorijalni nacionalizam: ideologija, zlotvorstvo i alternative*, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta, Sarajevo, 2012.
- Ferdinand de Saussure, *Kurs opšte lingvistike*, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Novi Sad, 1996.
- Fukuyama Francis, „The Imperative of State-Building“, u: *Journal of Democracy*, Jhrg. 15, No. 2 (April 2004), 21-24, 2004.
- Memorijalni centar Srebrenica, „Genocide Papers/Transkripti genocida“, *Magnetofonski snimak sa XVI sjednice Skupštine srpskog naroda u BiH, održane 12.05.1992. godine u Banja Luci u prostorijama Doma Jugoslovenske narodne armije sa početkom u 10:00 sati*. (<https://srebrenicamemorial.org/app/tg/assets/pdf/p/16.%20SJEDNICA.pdf>)
- Mirjana Kasapović, *Bosna i Hercegovina podijeljeno društvo i nestabilna država*, Politička kultura, Zagreb, 2005.
- Muamer Džananović, et al. *Nastanak Republike Srpske: Od Regionalizacije Do Strateških Ciljeva: (1991-1992)*. Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta; Institut za historiju Univerziteta, Sarajevo, 2023.
- Mustafa Imamović, „ZAVNOBiH i državnopravni kapacitet Bosne i Hercegovine“, u: *Historijska traganja*, 12, 17-25, Sarajevo, 2013.
- Nenad Kecmanović, *Nemoguća država: Bosna i Hercegovina*, Glas Srpske, Banja Luka, 2007.
- Nermina Mujagić, *Tihi govor Bosne: analize nesvakidašnjih politika: politika, mediji, međunarodna zajednica*, Fondacija Heinrich Böll Stiftung, Ured za Bosnu i Hercegovinu, Sarajevo, 2010.
- Nijaz Ibrulj, *Stoljeće rearanžiranja: eseji o identitetu, znanju i društvu*, Filozofsko društvo „Theoria“, Sarajevo, 2005.
- Paul Pasch, (ur.) *Bosna i Hercegovina 2025.: scenariji budućeg razvoja događaja*, Friedrich-Ebert-Stiftung, Sarajevo, 2012.
- Radomir Konstantinović, *Filosofija Palanke*. Otkrovenje, Beograd, 2004.
- Radomir Nešković, *Nedovršena država: politički sistem Bosne i Hercegovine*, Friedrich-Ebert-Stiftung, Sarajevo, 2017.
- Rusmir Mahmutćehajić, „Bosna kao neznanje“, u: *Dijalog - Časopis za filozofiju i društvenu teoriju*, 03, 18-34, Sarajevo, 1997.

- Rusmir Mahmutćehajić, *Bauk bosanstva u anesteziji i poslije*, Dobra knjiga, Sarajevo, 2022.
- Senadin Lavić, *Diskurs o bosanstvu*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 2021.
- Senadin Lavić, Zlatan Delić, Amer, Osmić, „Bosanski prostor znanja: bosanski prostori znanja i obrazovanje pojmova o znanju: između neoliberalne globalizacije i “postkomunističke” tranzicije“, u: *Pregled*, 57(2), 233-238, Sarajevo, 2016.
- Senadin Lavić, *Zaborav Razlike: Bosanski Prekarijat, “Bolonjski” Univerzitet i Medijski Cinizam*. Dobra knjiga, Sarajevo, 2018.
- Svetozar Pribičević, *Stenografski izvještaj sa skupštine održane 15. i 16. februara*, Zemaljska štamparija, Sarajevo, 1919.
- Tanja Topić, „Bosna i Hercegovina - podijeljeno društvo bez države“, *Politički život*, 3/2011, 32-41, Beograd, 2011.
- Tarik Haverić, *Kritika bosanskog uma: ogled o jednom historijski fiksiranom mentalitetu*, Evropski centar za liberalnu demokratiju, Sarajevo, 2016.
- Vera Kržišnik-Bukić, *Bosanski identitet između prošlosti i budućnosti*, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2022.
- William A. Haviland, *Kulturna antropologija*, Naklada Slap, Jastrebarsko, 2004.
- Zlatan Delić, „Poricanje suvereniteta Bosne i Hercegovine i figura 'posljednjeg rata'“, *Pregled*, 57(1), 45–56, Sarajevo, 2016.
- Žan Bodrijar, *Simulakrumi i simulacija*, Svetovi, Novi Sad, 1991.